

Debat: Dilemma's

Korte omschrijving werkvorm

De leerlingen krijgen een werkblad met vier situaties waarin een bewindspersoon (of meerdere bewindspersonen) in terech is (zijn) gekomen. Vinden ze dat de bewindspersoon in de gegeven situatie kan aanblijven of zou hij moeten aftreden? De leerlingen maken een eigen afweging en lichten hun keuze toe.

Leerdoel

Leerlingen krijgen inzicht in enkele voorbeelden waarin een bewindspersoon wel/niet is afgetreden en waarom dit wel/niet is gebeurd. Daarnaast zien ze hoe de Kamer gebruik kan maken van haar instrument om moties in te dienen.

Bronnen

- <http://www.nu.nl/politiek/3688391/staatssecretaris-weekers-treedt-af.html>
- <http://www.nrc.nl/nieuws/2014/02/12/brede-steun-motie-van-wantrouwen-maar-plasterk-treedt-niet-af/>
- <http://www.nrc.nl/next/van/2014/februari/13/volkomen-terecht-dat-hij-niet-is-afgetreden-1345924>
- <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/2714112/1994/05/27/Aftreden-van-minister-Hirsch-Ballin-verwacht.dhtml>
- <http://nl.wikipedia.org/wiki/Schipholbrand>
- http://vorige.nrc.nl/thema_archief_oud/themavandedag/article1725877.ece

Duur

ca. 15 minuten

Vorbereiding

Print voor iedere leerling een werkblad uit.

Handleiding

1. Leg kort uit in welke situatie minister Opstelten en staatssecretaris Teeven verkeerden. Vraag de leerlingen daarna wie het terecht vindt dat beide bewindspersonen hun ontslag hebben ingediend.

Situatie:

Vijftien jaar geleden heeft het Openbaar Ministerie (OM) een schikking getroffen met drugs crimineel Cees H. Welke deal het OM toen precies heeft gesloten met Cees H. is nog niet helemaal bekend, maar begin maart 2015 werd door Nieuwsuur bekend gemaakt dat het OM (destijds) 4,7 miljoen gulden had overgemaakt naar de crimineel. Bovendien wist de Belastingdienst hier niets van. Een kwalijke situatie, omdat er eigenlijk belasting over moest worden betaald.

Nieuwsuur kon het 'bonnetje' van de deal kennelijk wel vinden, terwijl de minister geen betalingsbewijs kon vinden binnen zijn ministerie: een vreemde situatie. Daarnaast had de minister de Kamer verkeerd ingelicht. Hij had gezegd dat er ongeveer 2 miljoen gulden was betaald aan Cees H. Dit bleek dus ruim het dubbele te zijn.

Vraag aan de leerlingen:

Vind je deze situatie ernstig genoeg om de minister van Veiligheid en Justitie en zijn staatssecretaris af te laten treden? Waarom wel/niet?

2. Vertel dat je straks een werkblad uitdeelt waar nog vier situaties geschetst worden. Vinden de leerlingen in die situaties dat de betrokken bewindspersoon moet opstappen? Waarom wel/niet?
3. Deel het werkblad uit. Geef de leerlingen ongeveer tien minuten de tijd om het werkblad (individueel) in te vullen.
4. Bespreek de opdracht.
  - Peil eerst hoeveel leerlingen *ja* dan wel *nee* hebben geantwoord bij de drie gegeven situaties. Schrijf de uitslag van deze peiling op het bord.
  - Geef daarna bij iedere situatie een paar leerlingen het woord. Wie heeft er 'ja' geantwoord en waarom? En wie heeft er 'nee' geantwoord en waarom?
  - Vertel na iedere situatie (en nadat enkele leerlingen hun antwoord hebben toegelicht) wat er in de werkelijkheid is gebeurd. Zie hiervoor het antwoordmodel.
5. Reflecteer kort met de leerlingen op de opdracht. Bijvoorbeeld:
  - Was het lastig om een keuze te maken bij de verschillende situaties? Waarom wel/niet?
  - Wat is het verschil tussen een gewone motie en een motie van wantrouwen?
  - Vind je het terecht dat een minister soms af moet treden, omdat hij politiek verantwoordelijk is, terwijl de situatie jaren terug speelde (voordat hij minister was)?

Werkblad: Dilemma's

Er moet wel wat aan de hand zijn wil een minister of een staatssecretaris aftreden. Wanneer treedt een bewindspersoon af? Het kan zijn dat een bewindspersoon zelf vindt dat hij/zij niet meer geloofwaardig is, of dat een bewindspersoon niet meer genoeg steun heeft in het parlement. Het kan ook zijn dat het kabinet (of een deel van het kabinet) het vertrouwen opzegt in een minister of staatssecretaris.

Opdracht:

Hieronder staan vier situaties. Wat is jouw mening? Is de situatie ernstig genoeg om iemand af te laten treden? Je mening moet je kunnen onderbouwen!

Situatie 1: 100.000 burgers ontvangen geen toeslag Belastingdienst

Een belangrijke taak van de staatssecretaris van Financiën is het hervormen van de Belastingdienst. Juist op dat terrein van zijn portefeuille gaat het de laatste tijd niet zo lekker. Vorige week bleek dat zo'n 100.000 burgers (onterecht!) nog geen toeslagen hadden ontvangen van de Belastingdienst. Denk bijvoorbeeld aan de zorg- of huurtoeslag. De staatssecretaris kan wel uitleggen hoe deze fout heeft kunnen ontstaan. Onlangs is een nieuwe maatregel in werking getreden, waardoor de Belastingdienst veel gegevens moet controleren. Door deze maatregel heeft de belastingdienst (tijdelijk) een achterstand opgelopen.

Vind je dat deze staatssecretaris moet aftreden?   Ja   Nee
Licht je keuze toe:

Situatie 2: Verkeerd informeren Tweede Kamer over opgeslagen telefoongesprekken

De minister van Binnenlandse Zaken zei in oktober in Nieuwsuur dat de Amerikaanse inlichtingendienst belgegevens van 1,8 miljoen telefoongesprekken had opgeslagen. Nog geen maand later kreeg hij te horen dat deze uitspraak niet klopte. Het waren niet de Amerikaanse, maar onze eigen Nederlandse inlichtingendiensten die de belgegevens hadden bewaard. Hij besloot de Tweede Kamer niet direct in te lichten, waardoor de Kamer maandenlang niet goed was geïnformeerd. De Kamer riep de minister ter verantwoording. Hij bood excuses aan voor zijn optreden in Nieuwsuur, maar zei ook dat hij de Kamer terecht niet had geïnformeerd. Hij zou daarmee te veel informatie weggeven over de werkwijze van de Nederlandse geheime diensten. De oppositiepartijen, behalve ChristenUnie en SGP, namen geen genoegen met deze toelichting van de minister: ze dienden een motie van wantrouwen in.

Vind je dat deze minister moet aftreden?   Ja   Nee
Licht je keuze toe:

Situatie 3: Tweede Kamer wil dat minister niet meer gaat over bestrijding zware misdaad

De minister van Justitie heeft het moeilijk. Een nipte meerderheid van de Tweede Kamer heeft een motie aangenomen die hem één van zijn belangrijkste taken ontnemt, namelijk het bestrijden van de zware criminaliteit. De minister had beter en sneller moeten ingrijpen toen rekercheteams buiten hun bevoegdheden traden om drugssmokkel op te sporen. De minister kan ervoor kiezen om de motie naast zich neer te leggen, maar dan schoffeert hij de Tweede Kamer. Toch hebben de Kamerleden ook niet gekozen voor een motie van wantrouwen.

Vind je dat deze minister moet aftreden?   Ja   Nee

Licht je keuze toe:

Situatie 4: Vernietigend rapport na Schipholbrand

In 2005 brandde een deel van het cellencomplex bij Schiphol af. Dit kostte elf gedetineerde illegalen het leven. Meteen na de brand kwam er kritiek op de veiligheidssituatie in het cellenblok. De Onderzoeksraad voor Veiligheid deed onderzoek en haar oordeel was vernietigend. Drie instanties, die onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie of het ministerie van VROM (Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu) vallen, hebben grove fouten gemaakt en zijn ernstig tekort geschoten.

Vind je dat de ministers van Justitie en VROM moeten aftreden?   Ja   Nee

Licht je keuze toe:

Antwoordmodel

Situatie 1: 100.000 burgers ontvangen geen toeslag Belastingdienst

Een belangrijke taak van de staatssecretaris van Financiën is het hervormen van de belastingdienst. Juist op dat terrein van zijn portefeuille gaat het de laatste tijd niet zo lekker. Vorige week bleek dat zo'n 100.000 burgers (onterecht!) nog geen toeslagen hadden ontvangen van de belastingdienst. Denk aan bijvoorbeeld zorgtoeslag of huurtoeslag. De staatssecretaris kan wel uitleggen hoe deze fout heeft kunnen ontstaan. Door een nieuwe maatregel, waarbij toeslagen nog maar naar één banknummer worden overgemaakt, moet de belastingdienst veel gegevens controleren. Daardoor heeft de belastingdienst een achterstand opgelopen.

Achtergrond bij situatie 1:

Deze situatie speelde rondom staatssecretaris Weekers (VVD) in januari 2014. Weekers trad af onder druk van een dreigende motie van wantrouwen. Er was in zijn geval wel een voorgeschiedenis: hij werd niet voor de eerste keer door de Kamer op het matje geroepen over problemen bij de Belastingdienst. In mei 2013 overleefde Weekers een motie van wantrouwen die gesteund werd door zeven (!) oppositiepartijen (63 van de 150 zetels) na een langdurig debat over fraude met zorg- en huurtoeslagen. Weekers presteerde vaak ook niet zo heel goed tijdens een spoeddebat. Hij kwam niet altijd goed uit zijn woorden. Veel Kamerleden twijfelden er daarom aan of hij genoeg gezag had om de Belastingdienst te hervormen.

De situatie zoals hierboven beschreven is op zichzelf (doorgaans) niet voldoende reden om af te treden als staatssecretaris, of om een staatssecretaris via een motie van wantrouwen naar huis te sturen. Maar in combinatie met eerdere voorvallen in het verleden was het wel logisch dat Weekers de eer aan zichzelf hield en zijn ontslag aanbood aan de koning. Een motie van wantrouwen was ongetwijfeld ingediend en deze motie had de staatssecretaris waarschijnlijk niet overleefd.

Situatie 2: Verkeerd informeren Tweede Kamer over opgeslagen telefoongesprekken

De minister van Binnenlandse Zaken zei in oktober in Nieuwsuur dat de Amerikaanse inlichtingendienst belgegevens van 1,8 miljoen telefoongesprekken had opgeslagen. Nog geen maand later kreeg hij te horen dat deze uitspraak niet klopte. Het waren niet de Amerikaanse, maar onze eigen Nederlandse inlichtingendiensten die de belgegevens hadden bewaard. Hij besloot de Kamer niet direct in te lichten, waardoor de Kamer maandenlang niet goed was geïnformeerd. De Kamer riep de minister ter verantwoording. Hij bood excuses aan voor zijn optreden in Nieuwsuur, maar zei ook dat hij de Kamer terecht niet had geïnformeerd. Hij zou daarmee teveel informatie weggeven over de werkwijze van de Nederlandse geheime diensten. De oppositiepartijen, behalve ChristenUnie en SGP, namen geen genoegen met deze toelichting van de minister: ze dienden een motie van wantrouwen in.

Achtergrond bij situatie 2:

Deze situatie speelde rondom minister Plasterk (PvdA) in februari 2014. Plasterk kon de motie van wantrouwen naast zich neerleggen, omdat deze niet werd gesteund door een meerderheid van de Kamer. Wel kwam Plasterk zwaar beschadigd uit het debat dat hij met de Kamer over de kwestie voerde. Plasterk koos ervoor om te blijven zitten op zijn post, omdat hij "integere afwegingen" had gemaakt en hij beloofde alles te zullen doen om het vertrouwen bij de ondertekenaars van de motie van wantrouwen te herstellen.

Je kunt verdedigen dat Plasterk niet is afgetreden. Hij heeft immers excuses aangeboden voor zijn optreden in Nieuwsuur en het was wellicht verstandig dat hij de Kamer niet informeerde, aangezien de werkwijze van de geheime dienst geheim moet blijven. De rest van de wereld mag niet weten hoe de geheime diensten aan hun inlichtingen komen. Maar je kunt ook verdedigen dat Plasterk wel had moeten aftreden. Hij had immers weinig steun in de Kamer. Hij kon een aanzienlijk deel van de Kamer niet overtuigen. Dat komt zijn geloofwaardigheid als minister niet ten goede. Bovendien had Plasterk ervoor kunnen kiezen om de Kamer in het geheim te informeren via een vertrouwelijke briefing. Hoe kun je een bewindspersoon goed controleren als je niet over de juiste informatie beschikt?

Situatie 3: Tweede Kamer wil dat minister niet meer gaat over bestrijding zware misdaad

De minister van Justitie heeft het moeilijk. Een nipte meerderheid van de Tweede Kamer heeft een motie aangenomen die hem één van zijn belangrijkste taken ontnemt, namelijk het bestrijden van de zware criminaliteit. De minister had beter en sneller moeten ingrijpen toen rechercheteams buiten hun bevoegdheden traden om drugssmokkel op te sporen. De minister kan ervoor kiezen om de motie naast zich neer te leggen, maar dan schoffeert hij de Tweede Kamer. Toch hebben de Kamerleden ook niet gekozen voor een motie van wantrouwen.

Achtergrond bij situatie 3:

Deze situatie speelde rondom minister Hirsch Ballin (CDA) in 1994. De Tweede Kamer verbood de minister met de motie om zich nog langer met de rechercheteams, en dus met het bestrijden van de zware misdaad, bezig te houden. Dit betekent dat de taak van de minister van Justitie zo erg werd uitgekleed dat hem eigenlijk niets anders restte dan aftreden.

Er was in die tijd sprake van een vreemde situatie, omdat het kabinet demissionair was. Het CDA en de PvdA hebben heel even overwogen om de motie van de Kamer te bagatelliseren. Men vroeg zich af of de strijd tegen zware criminelen even in de ijskast kon worden gezet in afwachting van een nieuw kabinet. Minister Hirsch Ballin vond dit geen goed idee. Hij vond de zaak te ernstig en stapte op.

Situatie 4: Vernietigend rapport na Schipholbrand

In 2005 brandde een deel van het cellencomplex bij Schiphol af. Dit kostte elf gedetineerde illegalen het leven. Meteen na de brand kwam er kritiek op de veiligheidssituatie in het cellenblok. De Onderzoeksraad voor Veiligheid deed onderzoek en haar oordeel was vernietigend. Drie instanties, die onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie of het ministerie van VROM (Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu) vallen, hebben grove fouten gemaakt en zijn ernstig tekort geschoten.

Achtergrond bij situatie 4:

In september 2006 verscheen het vernietigende rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (onder leiding van mr. Pieter van Vollenhoven) over de brand in het cellencomplex op Schiphol. Dit rapport was voor minister Donner van Justitie en minister Dekker reden om af te treden. Hoewel veel beslissingen over de bouw van het cellencomplex waren genomen door vorige kabinetten, is de minister verantwoordelijk voor diensten die onder zijn (of haar) verantwoordelijkheid vallen.